

YAYIN YAPMA YASAĞI KARARLARININ TÜRK MEDYASINA YANSIMASI

Sevil Yıldız*

ÖZET

Çalışmamızda mahkemeler tarafından yazılı ve görsel basın araçları için verilen yayın yasağı kararlarının ifade ve basın özgürlüğü açısından hukuki temelleri araştırılmakta ve hangi hallerde yayın yasağı kararının verilebileceği Anayasa başta olmak üzere ilgili yasaların maddeleri ele alınarak irdelenmektedir. Konuyla ilgili uygulama çalışması olarak yazılı basının Ergenekon soruşturmasına olan ilgisi içerik çözümlemesi yöntemi kullanılarak araştırılmaktadır. Konunun güncelliği göz önünde bulundurularak yazılı basının Ergenekon soruşturması ile ilgili yayın yasağına uygun davranıp davranmadıkları araştırılıp genel bir değerlendirme ile çalışmamız sona ermektedir.

Anahtar sözcükler: İfade özgürlüğü, yayın yasakları, Ergenekon Soruşturması

REFLECTION OF VERDICTS ON BROADCASTING PROHIBITIONS TO TURKISH MEDIA

ABSTRACT

In our study legal basis of broadcasting prohibitions which are adjudicated by courts to written and visual media are investigated according to expression and freedom of the press and in which case the decision to ban publications such as the Constitution can be addressed by the relevant provisions of law are examined. Written applications to work on the subject of press interest in the Ergenekon investigation, by using content analysis methods are investigated. By keeping in mind actuality of the subject, whether the written presses respect broadcasting prohibitions or not about the Ergenekon Investigation are investigated and ended with an overall evaluation study.

Keywords: Freedom of expression, broadcasting prohibitions, Ergenekon Investigation

I. BASIN YOLUYLA DÜŞÜNCEYİ AÇIKLAMA ÖZGÜRLÜĞÜ

Düşünce özgürlüğü, belirli bir düşüncenin açıklanması ve bu düşüncenin etrafında toplanmanın sağlanması hakkını kapsamaktadır. Salt düşünce, kişinin iç dünyası ile ilgili bir olgudur. Kişinin düşünme yetenek ve imkânının sınırlandırılması ve ortadan kaldırılması mümkün değildir (Kocasakal 2003: 55). Bu nedenle düşünce özgürlüğü kişinin görülemeyen, dokunulamayan iç alanına ilişkin olması neticesinde önemi fazla olmayan bir özgürlük gibi algılanabilmektedir. Oysa kişi, düşünce bazında bir iç özgürlüğe sahip olabildiği ölçüde özgür sayılmaktadır. Düşünce özgürlüğü en asli ve üstün özgürlüktür. Bütün diğer özgürlükler ortadan yok olsa bile, düşünce özgürlüğü varlığını devam ettirecektir (Kaboğlu 2000: 56).

Düşünce özgürlüğü asli, temel bir özgürlüktür. Diğer özgürlüklerin çoğu bu özgürlük sağlan-

madıkça var olamayacaktır. Örneğin basın özgürlüğü fikir, düşünce ve haberlerin yayılmasına hizmet etmektedir. Burada ikinci derecede olan basın özgürlüğü, hem düşünce özgürlüğünü yaygınlaştırmakta hem de ona dayanmaktadır.

Başkalarına yansıtmadan düşünmenin bir yararı yoktur. Düşünce başkalarına nakledilmedikçe anlam taşımayacaktır. Bu nedenle düşünce özgürlüğünün var olabilmesi için, düşünceyi açıklama özgürlüğü, yani ifade özgürlüğü var olmak zorundadır (Dönmezer 1976: 128).

En geniş anlamda ifade özgürlüğü bir düşünce, inanç, kanaat, tutum veya duygunun barışçı yoldan açığa vurulması veya dış dünyada ifade edilmesinin serbest olması demektir (Özek 1978: 74). Bu açıdan değerlendirildiğinde birçok ifade biçiminin korunması gerekmektedir. Geniş anlamda ifade özgürlüğü, sözlü ve yazılı anlatım, sanatsal gösterim, kişisel görünüm ve görüntü tercihi, gösteri, yürüyüş, toplantı yap-

* Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

ma ve örgütlenme gibi özgürlükleri kapsar. Sadece kitap, makale, deneme, roman ve hikâye yazmak ve yayınlamak değil; resim ve heykel gibi sanat icra etmek, oyun sahnelemek, kıyafet giymek, gösteri yürüyüşü ve toplantıya katılmak, dernek veya topluluk kurmak kişisel veya toplu ifade biçimleri dâhilindedir (Özek 1999: 188).

Daha dar anlamda ifade özgürlüğü, birey için kişisel ve toplumsal yaşamın getirdiği sorunlara yönelik ürettiği yanıtlarda özgür olma ve bunları açıklayabilme olanağıdır. Yani ifade özgürlüğü, bireylerin serbestçe düşünme ve bilgilere ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanmaması, bu düşüncelerini çeşitli araç ve yöntemler kullanarak serbestçe açıklayabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilme ve yayabilme imkânına sahip olmasıdır (Kaboğlu 2000: 214).

Gerek düşüncenin oluşturulması gerekse düşüncenin açıklanması aşamaları yönünden basın, en önemli araç olarak görülmektedir. Gerçekten basın hem oluşturucu hem de oluşmuş düşüncenin açıklanması aracı olarak birbirini tamamlayan ve birbirini izleyen bir görev icra etmektedir. Diğer bir deyişle basın yoluyla düşüncelerin açıklanması belirli bir kamuoyu oluşturmakta; bu oluşumun yarattığı düşünceler ise yine basın yoluyla bir açıklamaya konu olmaktadır (Cohen- Almagor 2002: 65).

A. ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMELER VE ANAYASAL TEMEL

Düşünceleri açıklama özgürlüğü insan haklarını düzenleyen bütün belgelerde yer almaktadır. Bununla birlikte bu özgürlüğün düzenleniş biçimi ve bu özgürlüğe getirilen sınırlamalar birbirlerinden çok farklı olmamakla birlikte her belgeye göre değişmektedir. Bazı belgeler düşünceleri açıklama özgürlüğünü daha geniş bir koruma altına almak için, bu özgürlüklerle ilgili maddeleri ayrıntılı olarak kaleme almışlar ve sınırlama nedenlerini titizlikle belirlemiştir (Örn. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi). Buna karşılık Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı gibi belgelerde ise düşünceleri açıklama özgürlüğünün yalnızca varlığından söz edilmekte, bu özgürlüğün ne şekilde güvence altına alındığına değinilmemektedir.

Türkiye'nin de taraf olduğu Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşme ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini düşünceleri açıklama özgürlüğü ve sınırlandırılması konularını yönünden inceleyeceğiz.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1966 yılında kabul edilen Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşme medeni ve siyasi haklara ilişkin uzun bir liste içermektedir. Söz konusu sözleşmenin 19. maddesi düşünceleri açıklama özgürlüğünü düzenlemektedir. Bu maddeye göre:

“ 1. Herkesin müdahaleye uğramadan kanaat edinme hakkı vardır.

2. Herkesin ifade özgürlüğüne hakkı vardır; Bu hak gerek sözlü, yazılı ya da basılı veya sanat eseri şeklinde, gerekse seçilen diğer herhangi bir yoldan, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, her türlü haber ve düşünceleri araştırma, alma ve verme özgürlüğünü içerir.

3. Bu maddenin 2. fıkrasında öngörülen hakların kullanılması bazı ödev ve sorumlulukları da içerir. Bu nedenle belli kısıtlamalara konu olabilirler; ancak bunlar kanunun öngördüğü ve:

a) Başkalarının haklarına ve ününe saygılı olmak;

b) Ulusal güvenliğin ve kamu düzeninin veya kamu sağlığı ya da ahlakının korunması için zorunlu kısıtlamalardır.”

Diğer sözleşme ise 1950 tarihinde kabul edilip 1953 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir. Sözleşmenin 10. maddesi düşünceleri açıklama ve yayma hakkını düzenlemektedir. Bu maddeye göre:

“ 1. Herkes düşüncelerini açıklama ve yayma özgürlüğüne sahiptir. Bu hak kanaat özgürlüğünü, kamu makamlarının müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin korunması, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, asayişsizliğin veya suçun işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli kalması gereken haberlerin yayılmasına engel olunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için kanunla öngörülen bazı formalitelere, şartlara, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.”

Görüldüğü üzere insan haklarını garanti altına alan uluslar arası belgelerde düşünceyi açıklama özgürlüğü ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu özgürlüğün hangi araçlarla kullanılacağı ve hukuki korumanın nasıl işleyeceği hususları açıklığa kavuşturulmuştur. Ayrıca bu belgelerde bu özgürlük bazı sınırlamalara tabi tutulmuştur. Bu sınırlama nedenleri sözleşmeden sözleşmeye bir takım farklılıklar içermekle birlikte Türkiye'nin de taraf olduğu Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin öngördüğü ortak sınırlama nedenleri üç başlık altında toplanabilir (Kaboğlu 2000: 129):

1. Genel ahlakın korunması
2. Başkalarının şöhret ve haklarının korunması
3. Milli güvenliğin, toprak bütünlüğünün ve kamu düzeninin korunması.

Kitle iletişim araçları ile ilgili özgürlükler söz konusu olduğu zaman yürürlükteki Anayasanın 25. ve devamı maddelerini incelemek gerekmektedir. Anayasanın 25. maddesine göre “Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerinin açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.” Düşünce özgürlüğü başlığını taşıyan bu madde hükmüne göre düşünce ve kanaatin özgürce şekillenmesi bireylerin kitle iletişim faaliyetleri yoluyla doğru bilgilennemelerinin sağlanmasına bağlıdır.

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün düzenleyen 26. maddeye göre “Herkes düşünce kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi

makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir...” Sözü geçen maddenin devam fıkrasında ise, özgürlüğün kullanılmasının “milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla” sınırlanabileceğini düzenlemiştir.

Ayrıca Anayasa koyucu “yayımlı engelleme” altını çizerek 26. maddeye “haber düşünce yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler bunların yayımlı engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz” hükmünü ilave etmektedir.

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile ilgili Anayasal hükümler incelendiğinde özellikle kitle iletişim faaliyetleri güvence altına alındığı gözlemlenmektedir. Ancak bazı sınırlar dâhilinde söz konusu özgürlüğün sınırlanabileceği de Anayasal hükümlerden anlaşılmaktadır.

B. YAYIN YASAKLARI

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün önündeki en büyük engellerden birisi mahkemeler veya ilgili kurumlarca verilen yayın yasağı kararlarıdır. Gerek Basın Kanunu'ndan gerekse Ceza Muhakemesi Kanunu'ndan alınan yetkiyle mahkemeler soruşturma ve kovuşturma aşamalarında, nedenleri de açıklanarak, yazılı ve görsel basın ve medya kuruluşlarında somut olayla ilgili haber yapılması yasaklanmaktadır. Genel olarak, verilen yayın yasaklarının amacı, yargının amacına uygun işlemini sağlamak olup, genelde kamu düzenini korumak olmaktadır (Keskin 2001: 34).

Yayın yasakları ile ilgili Anayasal güvenceler Anayasanın 28. maddesinde yer almaktadır.

Basının asıl olarak işlevini düzenleyen 28. maddenin ilk fıkrası basın özgürlüğünü teminat altına almaktadır. Devam eden düzenlemelerde ise şu hususlar yer alır. “*Devlet basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. Basın hürriyetinin sınırlandırılmasında, Anayasanın 26. ve 27. maddeleri hükümleri uygulanır.*

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırılanlar veya aynı amaçla basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hakim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımı önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmi dört saat içinde onaylamazsa, dağıtımını önleme kararı hükümsüz kalır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için kanunda belirtilen sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

...Türkiye’de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, milli güvenliğe ve genel ahlaka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayım yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.”

28. maddede yer alan düzenlemede basın özgürlüğü vurgusu yapılmaktadır. Ancak fıkralar halinde basın özgürlüğünün sınırlarından olan yayım ve dağıtım yasakları, belli koşulların varlığı halinde konulabileceği anlaşılmaktadır. Basın özgürlüğünün sınırlandırılması olarak değerlendirilen yayım yasağı kararı verilebilmesinin anayasal tek nedeni olarak “yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi” öngörülmüştür. Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesinden maksat, adli işlemlerin norma uygun ve adaleti sağlayıcı bir işlerlik kazanması demektir (Ongun 2008: 208). Yargının amacı, yargılama konusu uyuşmazlığın norma uygun bir biçimde çözümlenmesi olduğuna göre, bu çözümlemeyi

zorlaştıracak, saptıracak, olanak dışı bırakacak eylemler, yargı görevinin amacına uygun işlemesine ve gerçekleştirilmesine zarar veren eylemlerdir. Yayım yasaklarının konusu da ancak yargı fonksiyonunun norma uygun işlevine karşı fiillerle ilgili olarak konulabilir (Özek 1978: 117).

C. YAYIN YASAKLARININ AMACI

Kamu düzeninin korunması amacı; belirli sınırların savunulması zorunluluğunu da yaratır. Kişisel sınırların ihlali kişi hak ve haysiyeti ile ilgilidir. Devlet sınırları ise devletin varlığının korunması amacıyla himaye görmektedir. Buna karşılık adli sınırlar yargının amacına uygun işlemesine yöneliktir (Çetin 2004: 67). Bu sınırlar içerisinde sınırların korunması amacıyla basın yoluyla düşünce açıklama hürriyeti sınırlandırılırken, kamu düzeninin korunmasına yönelik bir sınırlama gerçekleştirilmektedir. Böyle bir durumda düşünceyi açıklama ve yayım hürriyetinin sınırlandırılmasının nedeni yine anayasada yer alan kurallara dayanmaktadır (Özek 1999: 99).

Adli kovuşturma ile ilgili yasaklamalar belirli oranda adli haberlerin verilmesini sınırlamaktadır. Hukuk sistemimizde adli sınırların korunmasına yönelik kurallar iki ana grupta toplanmaktadır.

Birinci grup sınırlama herhangi bir karara gerek olmaksızın normun objektif ve genel bir kuralıyla yaratılan sınırlamadır. Bu sınırlama durumunda davanın niteliği ne olursa olsun adli soruşturma ile ilgili bazı açıklamaların yapılması hakkı kabul edilmemiştir. Bu konuda Basın Kanunu’nun “Yargıyı Etkileme” başlıklı 19. maddesi örnek olmaktadır. Basın Kanunu’nun 19. maddesi “*Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimse iki milyar liradan elli milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda on milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda yirmi milyar liradan az olmaz.*

Görülmede olan bir dava kesin kararla sonuçlanıncaya kadar, bu dava ile ilgili hâkim veya

mahkeme işlemleri hakkında mütalaa yayımlayan kişiler hakkında da birinci fıkrada yer alan cezalar uygulanır.” şeklinde düzenlenmiştir.

19. maddenin birinci fıkrasında soruşturmanın başladığı günden takipsizlik kararı verildiği ya da kamu davasının açıldığı güne kadar cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkemenin soruşturma ile ilgili işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğinin yayımlanması suç sayılmıştır. Bu işlem ve belgelerin içeriklerinin yayımlanmaması, yalnızca bunların yapıldığından ya da bulunduğundan söz edilmesi suç olarak kabul edilmeyecektir (Donay 2009: 377).

Maddenin ikinci fıkrasına göre görülmekte olan bir davada verilen karar kesinleşinceye kadar, bu dava ile ilgili cumhuriyet savcısı hâkim ve mahkeme işlemleri hakkında görüş yayınlayan kişiler de birinci fıkrada yer alan cezalarla cezalandırılacaklardır. Mütalaa yayımlama yasağı yalnız ceza davaları yönünden değil, her türlü dava yönünden vardır. Yasa bir ayırım yapmadan yayım yasağı getirdiğinden cumhuriyet savcısı, yargıç ve mahkemelerin işlemlerini övücü veya kötileyici nitelikteki her türlü görüşün yayımlanmasının yasak olduğunu kabul etmek gerekir. Bu yasak yargılama sonunda verilen hükmün kesinleşmesine kadar sürer (İçel ve Ünver 2005: 87). Hüküm kesinleştikten sonra her türlü mütalaa yayımlanabilir. Bu yasağa dâhil olmayan yayınlar da madde gerekçesinde açıklanmıştır. Mütalaa niteliğinde olmayan, yani söz konusu işlemleri olumlu veya olumsuz, doğru veya yanlış olarak nitelendirmeyen, yalnızca işlemin yapıldığından söz eden haber nitelikli yazılar bu yasağa dâhil değildir. Madde kapsamında yayınlanması yasaklanan husus belgelerin içeriğidir. Böylece, kovuşturmayla başlanmadan bir sanığın tutuklanmasına yönelik hâkim kararı aynen yayınlanmasa da haber olarak bir kişinin tutuklandığı bildirilebilir (Dönmezer 1976: 121).

19. madde salt basın suçu yaratmıştır. Bu filler ancak basın yoluyla işlenebilir. Söz konusu belgelerin içeriğini öğrenmek ve sözlü olarak açıklamak suç sayılmamaktadır. Söz konusu hüküm yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi kuralına uygun düşmektedir (İçel ve Ünver 2005: 88). Yasağın söz konusu olabilmesi için olayla ilgili araştırmanın başla-

ması gerekmektedir. Bu açıdan soruşturma başlamadan önce olayın ve olayla ilgili belgelerin açıklanması imkânı bulunmaktadır. Buna karşılık soruşturma başladıktan sonra yine olayla ilgili bilgi verilebilirse de soruşturma konusunda herhangi bir resmi belgenin yayınlanması yasaktır. Madde, bilirkişi raporlarının, adli tıp kararlarının, tanık ifadelerinin, keşif zabıtlarının yayınlanmasını da yasaklamıştır (Özek 1978: 89).

Adli sırrın korunmasına yönelik ikinci grup normlar ise sadece yetkili organlar için bir olanak sağlamaktadır. Bu grup normlar dolaylı nitelikte sınırlamalar içermektedir. Bu durumda objektif ve genel bir normla adli kovuşturma ile ilgili açıklama olanakları sınırlandırılmış ve yasaklanmış değildir. Sadece yetkili organ gereğinde, adli kovuşturma ile ilgili yayın yasağı koyabilmek hakkına sahiptir.

Bu grup normlara verilecek örnek ise, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve İşleyişi Hakkındaki Kanun içerisinde yer alan düzenlemelerdir. Söz konusu kanun radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesini ve denetlenmesini öngörmektedir. Yayın yasaklarının radyo ve televizyonlar için nasıl yol alacağı hususu 3984 sayılı kanunda yer almaktadır. Kanunun 4. maddesinde yer alan yayın ilkelerine aykırı yayın yapılması durumunda Yasanın 33. maddesinde yer alan düzenlemeye göre RTÜK yayın kuruluşlarını uyarır veya aynı yayın kuşağında açık şekilde özür dilemesini ister. Bu talebe uyulmaması halinde radyo ve televizyon kuruluşları için para cezası öngörmektedir (Avşar ve Öngören 2003: 91).

II. UYGULAMA ÇALIŞMASI

A. ARAŞTIRMANIN AMACI

Ergenekon soruşturması, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından silahlı bir teşkilata yönelik başlatılan bir soruşturmadır. Soruşturma 2007 yılının Haziran ayında İstanbul ili, Ümraniye ilçesinde bir evde silah ve mühimmatın bulunması ile başlamıştır. Daha sonra 2009 yılına gelinceye kadar basın tarafından dalgalar olarak adlandırılan bir dizi operasyon ile devam etmiştir. Ergenekon operasyonu olarak isimlendirilen soruşturmanın kırılma noktası olarak 2008 yılının Mart ayı gösterilmektedir.

Ergenekon soruşturması devam etmektedir. 441 klasör, 2455 sayfadan ve eklerinden oluşan asıl iddianame ile Ergenekon davası, 86 şüpheli ile Temmuz 2008 yılında görülmeye başlanmıştır. Bu arada 2 ek iddianame hazırlanmıştır. Hâlen devam eden davada, bazı ordu komutanları dahil, çeşitli emekli ve muvazzaf subay, birçok gazeteci, akademisyen, sivil toplum örgütü lideri; hükümeti devirecek bir askerî darbe planlamak ve Ergenekon adında bir silahlı terör örgütü kurmak suçlamasıyla yargılanmaktadır. Ergenekon davasında 2. iddianame 10 Mart 2009 günü İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmiştir. 56 şüpheli hakkında iddiaların yer aldığı iddianame, 1909 sayfa olarak hazırlandı. 2. iddianame 25 Mart 2009 günü kabul edilmiştir. Davanın ilk duruşması 20 Temmuz 2009 da yapılmıştır. 77 şüpheli hakkında ise 3. iddianame hazırlanmıştır.

Bu ölçüde büyük bir soruşturmanın basın ilgisini çekmesi doğaldır. Basın, başlangıcından itibaren soruşturmanın her aşamasını yakından takip edip kamuoyuna sunmaktadır. Bu arada İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 15 Haziran 2007 tarihli gizlilik kararı ve İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 21 Haziran 2007 tarihli yayın yapma yasağı kararı aldığı görülmektedir.

Ümraniye'de bulunan el bombaları hakkında İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 21.06.2007 gün ve 2007/617 teknik takip ve soruşturma No: 2007/1536 sayılı kararı ile verdiği yayın yapma yasağı kararının içeriği şu şekildedir. “ 12.06.2007 tarihinde Ümraniye’de ele geçirilen bombalarla alakalı yapılan soruşturma çerçevesinde gözetilene alınan şahısların emekli asker olması ve bazı önemli bilgilerin soruşturma kapsamında ele geçirilmiş olması hususları göz önüne alındığında basında çıkan çeşitli haberlerin kamu düzeni, kamu güveni ve toprak bütünlüğünün korunması, devlet sırlarının açıklanması veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite veya tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabileceğinden bahisle, gereği düşünüldü; Söz konusu soruşturma ile alakalı olarak soruşturmanın amacından saptırılmak istenmesi ve kamuoyunda yanlış anlamalara sebebiyet verilmemesi amacıyla, tüm yazılı ve görsel basın ve medya kuruluşlarında konu ile ilgili olarak Basın kanunu-

nun 3. madesi gereğince, yayın yapma yasağına karar verildi. “

Çalışmamız, bu yayın yapma yasağının yazılı basın ayağında uygulanıp uygulanmadığını araştırmayı amaçlamaktadır. Kamuoyunun ilgisinin en üst düzeyde olduğu böyle bir operasyon ile ilgili olarak yazılı basının, basın özgürlüğünden kaynaklanan haber verme hakkı sınırları içerisinde davranıp davranmadığının test edilmesi, bu çalışmanın uygulama kısmının amacını oluşturmaktadır.

B. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamızda yöntem olarak içerik çözümlemesi yöntemi benimsenmiştir. İçerik çözümlemesi sosyal gerçeğin yazılı/açık içeriklerinin özelliklerinden içeriğin yazılı/açık olmayan içeriğin özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir (Gökçe 2006: 18). İçerik çözümlemesinin amacı, bir metnin tasviri ve açıklaması değil, özellikle metin içeriklerinden sosyal gerçeğe yönelik çıkarımlar yapmaktır (Çebi 2003: 36).

C. ÇALIŞMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın evreni Türkiye’de yayınlanan beş gazetenin Ergenekon soruşturması ile ilgili haberlerini ve yorumlarını temel hareket noktası olarak almaktadır. Söz konusu çalışma, günümüzde medyanın büyük bir güç olduğu varsayılarak ulusal gazeteler temel alınarak yapılmıştır.

Çalışmanın malzemesini 13 Nisan 2009 – 17 Nisan 2009 tarihleri arasında bazı gazetelerde yayınlanan Ergenekon Soruşturması haberleri oluşturmaktadır.

Örneklem, günlük yayın yapan ulusal gazetele-ri kapsamaktadır. Bu gazeteler baskı sayıları açısından tercih edilmiştir. Buna göre:

- Milliyet
- Sabah
- Taraf
- Zaman
- Cumhuriyet

Gazeteleri çalışmamızda dikkate alınan araçlardır.

D. ÇALIŞMANIN UYGULANMASI

İçerik çözümleme yönteminin temelini sınıflama sistemi oluşturmaktadır. Bu nedenle her içerik çözümleme yöntemini benimseyen çalışmalar sınıflama sistemleri ile değerlendirilebilir. Bu gerçekten hareketle çalışmamızın öncelikle ve titizlikle üzerinde durduğu konu, burada geliştirilen sınıflama sistemi olmaktadır. Mevcut araştırma malzemeleri sınıflandırma sistemini oluştururken dikkate alınmıştır. Önce bu malzemelerin ortak noktaları bulunmuş ve çalışmamızın varsayımları da göz önüne alınarak sınıflandırma sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Veriler biçimsel ve içeriksel olmak üzere iki aşamada değerlendirilmektedir. Verilerin biçimsel çözümlemesi, basının olaya atfettikleri ilgi ve önemi, yani, basının olaya ayırdığı dikkati kapsamaktadır. Verilerin içeriksel çözümlemesi ise, araştırma malzemelerinin kategoriler aracılığıyla ayrıştırılmasını kapsamaktadır.

1. BASININ İLGİSİ

Yaklaşık iki yıla yakın süredir devam eden soruşturmanın her dalgası basın tarafından yakından takip edilmiştir. Bu beklentinin gerçekliği, basının olaya atfettiği önem ve bu süreçte hangi faktörlerin etkin rol oynadığı sorularının yanıtlanmasıyla test edilecektir.

TABLO 1. Basının araştırma zaman dilimi içerisinde ilgisi

Tarih		13.04.2009	14.04.2009	15.04.2009	16.04.2009	17.04.2009	Toplam
Milliyet	Haber	-	19	14	10	10	53
	Yorum	-	7	7	6	3	23
	Söyleşi	-	-	-	1	-	1
	Toplam	-	26	21	17	13	77
Sabah	Haber	1	22	10	6	8	47
	Yorum	-	6	-	1	3	10
	Söyleşi	-	-	-	1	1	2
	Toplam	1	28	10	8	12	59
Taraf	Haber	1	13	5	7	3	29
	Yorum	-	4	-	3	2	9
	Söyleşi	-	-	-	1	-	1
	Toplam	1	17	5	11	5	39
Zaman	Haber	6	21	16	8	6	57
	Yorum	1	1	1	1	1	5
	Söyleşi	-	-	-	1	-	1
	Toplam	7	22	17	10	7	63
Cumhuriyet	Haber	-	17	18	16	13	64
	Yorum	-	7	4	5	4	20
	Söyleşi	-	2	-	-	-	2
	Toplam	-	26	22	21	17	86

Araştırma zaman dilimi içerisinde adı geçen beş gazetede, konuyla ilgili toplam 324 haber çıkmıştır. Bu 324 haberin gazetelere göre dağılımı basın organlarının olaya farklı ölçütlerde ilgi gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu da Tablo 2'deki verilerle açıklanabilir.

Araştırmaya dâhil edilen beş gazeteden Cumhuriyet gazetesi ilgi açısından ilk sırada yer alırken Milliyet gazetesi ikinci, Zaman gazetesi

üçüncü, Sabah gazetesi dördüncü, Taraf gazetesi en son sırada yer almaktadır. Cumhuriyet gazetesi, Taraf gazetesinin haberler toplamının iki katından fazla haber yayınlamıştır. Cumhuriyet ile Milliyet gazetelerinin operasyona yönelik haber toplamları diğer üç gazetenin toplamına yakındır. Dolayısıyla Cumhuriyet ve Milliyet'in olaylara daha yoğun ilgi gösterdikleri açıktır.

TABLO 2. Haberlerin Basına Göre Dağılımı

Gazete	Haber sayısı	Yorum sayısı	Söyleşi sayısı	Toplam sayı
Milliyet	53 % 63,84	23 % 29,87	1 % 1,79	77
Sabah	47 % 79,67	10 % 17,10	2 % 3,23	59
Taraf	29 % 24,35	9 % 23,07	1 % 2,58	39
Zaman	57 % 90,47	5 % 8,1	1 % 1,43	63
Cumhuriyet	64 % 24,41	20 % 23,25	2 % 2,34	86
Toplam	250 % 77,16	67 % 20,67	7 % 2,17	324

2. BASININ ERGENEKON SORUŞTURMASINI ALGILAMA VE İŞLEYİŞ BİÇİMİ

İçerik çözümlemesi yönteminin esası olan kategoriler ve kategoriler sistemidir. Sayıca fazla olan metinler kuramsal açıdan önemli olan noktalara yönelik sınıflandırılarak betimlenmektedir.

Sınıflama sistemi bir ölçek sunmaktadır. Bu ölçek araştırma sorusu açısından önemli olan noktaların sosyal gerçekten seçimini belirlemektedir. Sınıflama sistemi üzerinden sosyal gerçek yapılandırılmaktadır (Gökçe 2006: 57).

Sınıflama sistemi, sosyal gerçeğin elemanlarını belli özelliklere göre sınıflandırmakta ve bu süreçte araştırma sorusu açısından dikkate alınmayan anlam farklılıkları çözümleme dışı bırakılmaktadır (Gökçe 2006: 58).

Çalışmamız kuramsal ön kabullerden değil araştırma malzemesinin kendisinden hareket etmektedir. Dolayısıyla verilen çözümlenmesi araştırma malzemesinden hareketle gerçekleştirilen kategoriler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Farklı kategorilerin oluşturulması ve verilen bu kategorilere yerleştirilmesi genel kanaate göre gerçekleşmektedir. Bu bağlamda çözümleme büyük ölçüde niteliksel bir özellik taşımaktadır.

Ergenekon soruşturması devam ederken İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nın aldığı karar doğrultusunda yapılan halk arasında ve basın tarafından 12. dalga olarak adlandırılan bazı kişi veya kurumların yöneticileri hakkında yürütülen gözaltına alma ve ifadesine başvurma işlemleri, çalışmamızın sınıflandırma konusunu oluşturmaktadır. Özellikle Savcılığın 13. Nisan 2009 tarihinde başlattığı operasyona ilişkin

haberler belli kategoriler halinde aşağıda sıralanmıştır. Ergenekon soruşturması birçok konunun gündeme gelmesine vesile olmuştur. Ancak kategorilerin de gösterdiği gibi, bu konular genelde güncel tepkiler olarak gündeme gelmekte ve böyle de işlenmektedir. Dolayısıyla basının Ergenekon soruşturmasının 12. dalga operasyonlarını haberleştiğinde ve sunumunda rutin işleyiş mantığının dışına çıkmadığı, aktüel olay merkezli işlediği söylenebilir.

TABLO 3. Kategoriler ve Yoğunlukları

Kategoriler	Yoğunluk Derecesi
Prof. Dr. Türkan Saylan'ın görüş ve ifadeleri	101
Rektörlerin gözaltına alınması	69
ÇYDD ile ilgili haberler	58
Prof. Dr. Mehmet Haberal ile ilgili haberler	52
Sivil toplum örgütlerinin tepkileri	47
Akademisyenlerin tepkileri	41
Süleyman Demirel'in tepkileri ve aktiviteleri	32
Hükümet üyelerinin tepkileri	27
Prof. Dr. Erol Manisalı ile ilgili haberler	26
Vatandaş tepkileri	22
Bülent Ecevit ile bağlantılar	19
CHP'nin tepkileri	16
Ergenekon soruşturmasının genel kronolojisi	14
Türk Silahlı Kuvvetleri'nin aktiviteleri	11
Cumhuriyet savcılarının açıklamaları	9
YÖK'ün tepkileri	9

Konular arasında en yoğun ilgi gören “ Prof. Dr. Türkan Saylan'ın görüş ve aktiviteleri”

kategorisidir. Bu kategori içerisinde Prof. Dr. Türkan Saylan'ın evinde arama yapılması, yazılarına ve bilgisayar kayıtlarına incelenmek üzere el konulması, Prof. Dr. Türkan Saylan'ın bu olaylara ve genelde Ergenekon soruşturmasına tepki göstermesi, vatandaşın ve yakınlarının kendisine destek olması gibi konuların yoğun olarak işlendiği görülmektedir.

Ergenekon operasyonunun 12. dalgasının asıl konusunu oluşturan, aralarında eski rektörlerin de bulunduğu ve halen görev yapan rektörlere yönelik olması konusunun basın tarafından ikinci yoğunlukta ele alındığı görülmektedir. Eski veya görevdeki rektörlerin gözaltına alınma sebepleri basın organlarıncı sorgulanmaktadır. Geçmişte ve günümüzde yaptıkları icraatlar göz önüne serilerek gözaltına alınma sebepleri ile bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır.

Bir diğer en fazla yer verilen kategori ise, başkanlığının Prof. Dr. Türkan Saylan'ın yaptığı eğitim faaliyetleri ile ön plana çıkan "Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği" ile ilgili haberlerdir. Prof. Dr. Türkan Saylan'ın evinde arama yapılmasının asıl nedeni olarak gösterilen bu derneğin faaliyetleri basın tarafından masaya yatırıldığı, burs alan öğrencilerin durumunun incelendiği haberler, özellikle bu konudaki yorumlar bu kategoriyi yoğun hale getirmiştir.

Gözaltına alınan diğer rektörlerin yanı sıra Başkent Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Haberal hakkında yapılan işlemlere ait kategori yoğunluğu fazla olan bir diğer sınıfa oluşturmaktadır. Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın daha önceki dönemlerde eski başbakanlardan Bülent Ecevit ile olan bağlantıları, Patalya Otel'de yapılan toplantılar ve daha önce mahkemeye sunulan 1. ek iddianamede isminin yer alması gibi hususlar ön plana çıkarılmıştır. İddianamede mevcut bilgiler kamuoyuna hatırlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda bir diğer kategoriyi oluşturan sivil toplum örgütlerinin Ergenekon soruşturmasına olan tepkileri yoğun ilgi görmüştür. Sivil toplum örgütlerinden TÜSİAD, KAGİDER, TBB duyulan endişeyi dile getirmektedirler.

12. dalga operasyonlarında gözaltına alınanların birçoğunun akademisyen olması üniversite-

lerin de dikkatini bu yöne çekmiştir. Bazı üniversitelerin operasyonu, operasyonun yapılaş biçimini kınama mesajları, gözaltına alınan rektörlere destek mesajları ve aktiviteleri de gündeme gelmiştir. Ancak bu kurum ve kuruluşların tepkilerinin yeni konuların oluşumuna zemin hazırlamadığı yalnızca toplumsal sorumluluk ve hassasiyet göstermek açısından önem arz ettikleri için gündeme taşınmaktadır.

Eski cumhurbaşkanlarından Süleyman Demirel'in bu operasyon sırasında Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın yanında yer alması ve onu desteklemesine ait haberler, orta yoğunlukta kategoriyi oluşturmaktadır. Süleyman Demirel'in konumu nedeniyle basının ilgisini çekmesi doğaldır. Bu yüzden Süleyman Demirel'in tepkilerini hangi perspektiflerden konuşturıldığına ortaya konulması ayrı bir önem arz etmektedir.

Hükümet üyelerinin tepkileri de basında yoğunluk derecesi açısından orta öneme sahip konular arasındadır. Hükümet üyelerinden Hayati Yazıcı (9), Nihat Ergun (7), Mehmet Ali Şahin (8), Köksal Toptan (3) dikkat dağılımında öne çıkmaktadır. Olayın yargıya intikal etmesi nedeniyle olay hakkında fazla yorum yapılmaması dikkate değer bulunmaktadır.

12. dalga operasyonlarından sonra dikkat çekici bir konu ise eski başbakanlardan Bülent Ecevit ile Prof. Dr. Mehmet Haberal arasında bağlantı kurulmasıdır. Bülent Ecevit'in başbakanlığı sırasında sağlık problemleri yaşadığı dönemde Başkent Üniversitesi Hastanesi'nde tedavi altına alınması olayları çeşitli haberlerle gündeme taşınmıştır. O zamanlarda Bülent Ecevit'in yakın koruma görevlisi, şimdiki DSP İstanbul Milletvekili Recai Birgün ile yapılan söyleşi olayı gündeme taşınmıştır. Basın da gerekli ilgiyi göstermiş olduğundan bu konu ayrı bir kategori de orta yoğunlukta işlenmiştir.

CHP lideri Baykal'ın tepkileri ve aktiviteleri konusu, ayrıca ele alınmaktadır. Çünkü CHP ana muhalefet partisidir ve bu konumu nedeniyle basının, CHP'nin tepkilerini ortaya koyması (16 haber) önemlidir.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin tepkileri de bir diğer kategoriyi oluşturmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri Ergenekon soruşturmasına daima

temkinli davrandığı, emekli mensuplarının dahi tutuklandığı bu soruşturma konusunda yargıyı etkileyecek açıklamalardan kaçınmaktadır. Buna rağmen inceleme süresi zarfında Türk Silahlı Kuvvetler mensuplarının soruşturma ile ilgili tepki ve aktiviteleri en az yoğunlukta olan kategoriler arasında yer almaktadır.

Ergenekon soruşturmasının genel kronolojisi, soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet Savcılarının soruşturmanın seyri ve adil yargılanma hakkı ihlalleri ile ilgili açıklamaları ve Yüksek Öğretim Kurulu'nun sınırlı tepkisi yoğunluk açısından basında daha az yer bulan kategoriler arasındadır.

Özet olarak basın şaşırtıcı, sıra dışı nitelik taşıyan ve siyasi elitlerin aktivitelerine ve demeçlerine ağırlıklı olarak yer vermektedir. Ancak bu olaylar yeni olayların oluşumuna zemin ve vesile hazırlamıyor ise bu tür olaylara yönelik basının ilgisi ve dikkati sınırlı kalmaktadır. Mahkeme tarafından verilmiş olan yayın yasağı kararı da bu ilgiyi azaltmakta önemli rol oynamaktadır.

III. GENEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada Ergenekon soruşturmasının basına yansımaları analiz edilmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkan bulgular şöyle özetlenebilir.

Basın haber üretimi ve sunumu, rutin bir işleyiş mantığı içerisinde gerçekleşmektedir. Basın güncel olay ya da verilere tepki vermektedir. Konuların ya da boyutların işlenmesi ve gündeme gelmesi açıklamalar üzerinde gerçekleşmektedir. Olaylar arkasından verilen demeçler basının ilgisini artırmaktadır. Demeçler söz konusu olmadığı durumlarda, basının olaya yönelik ilgisi azalmakta, konu gelişim göstermediği için kapanmaktadır.

Ergenekon soruşturma konusu her daim haber niteliği taşımaktadır. Araştırma zaman dilimi içerisinde asıl amaçlanan konu basının yayın yapma yasaklarına uygun davranıp davranmadığını test etmektir. Analizimizden de çıkarıldığı üzere operasyonlar ve soruşturmanın seyri hakkında adil yargılanma hakkını ortadan kaldıracak veya bağımsız yargıyı etkileyecek görüşlere veya demeçlere yer verilmediği anla-

şılmıştır. Doğal olarak yeni gelişen bir olayın vukuu bulması sadece bu olayın gelişimini haber yapmayı gerektirdiği için, yorumlar veya demeçler yukarıda bahsedilen olumsuz yönde verilmemektedir.

Türkiye'nin de taraf olduğu uluslar arası belgelerde sınırları çizilmiş durumlarda yayınların önceden denetlenmesi olanağı bulunmaktadır. Ancak Anayasamızda asıl olan olaylar hakkında yayın yasağı konamaz. Olaylar hakkında yayın yasağı koymak yasaktır. Sadece 28. maddenin 6. fıkrası bu ilkeye tek istisna getirmektedir. Bu istisna ise, "yargılama görevinin etkiden uzak tutulması" amacına yöneliktir. Aksi durumda yazılı görsel ve işitsel yayınlara yayım yasağı konulursa ortaya basın özgürlüğünü, düşünce ve kanaatlerin basın yoluyla açıklanması özgürlüğünü, halkın doğru haber alma özgürlüğünü sansür niteliğinde sınırlayıcı veya ortadan kaldıracı bir tedbir kabul edilmiş olur.

Kaldı ki Basın Kanununda açıkça yayın yasağı ve uygulanabileceği durumlar açıklanmamıştır. Bu konuda bir düzenleme yoktur. Sadece 19. madde "Yargıyı Etkileme" başlığı altındaki düzenleme, aykırı yayın yapanlara para cezasını öngörmektedir. Bu tür bir haberin yapılması suç olarak düzenlenip men edilmiştir. Ayrıca mahkemeler tarafından ayrı bir "yayın yapma yasağı" kararının verilmesi uygun değildir. Bu konuda adil yargılamayı teminat altına alan bir düzenleme zaten mevcuttur. Ayrıca yayın yapma yasağı kararı verilmesi yersizdir.

Araştırmamızın evreni ve örnekleme dikkate alınarak, basının Ergenekon Soruşturmasına ilişkin verilen yayın yasağına uygun yayın yaptığı tespit edilmiştir. Ancak Ergenekon soruşturması gibi halkın gündemine oturmuş bir konu hakkında verilen yayın yasağının amacına ulaşip ulaşmadığı da ayrı bir tartışma konusunu oluşturmaktadır. Genel olarak incelendiğinde Ergenekon Soruşturması ile ilgili olarak yapılan haberlerde -internette göz önüne alındığında- yayın yasağının hiçbir anlamının kalmadığı sonucuna ulaşılabilir. Gizli kalması gereken soruşturma aşamasında gizli tanıkların ifadeleri gazetelere haber olmakta, iddianame teknik süzgeçten geçirilmeden internette yayınlanmakta, devam eden davada tanık ifadelerine internet üzerinden erişilebilmekte ve toplumun

her kesiminin Ergenekon soruşturması ile ilgili yargıyı etkileyecek demeçler vermeleri, yorumlarda bulunmaları özellikle dikkate değerdir. Bu paralellikte yayın yasası kararları düşünce- nin basın yoluyla açıklanması hürriyetine getirilmiş bir engeldir. Halkın gerçek habere ulaşma hakkı bulunmaktadır. Bu hakkını almak için basının haber verme hakkının önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Avşar Z ve Öngören G (2003) Radyo ve Televizyon Hukuku, Piramit Yayıncılık, Ankara.

Cohen- Almagor R (2002) İfade, Medya ve Etik İfade Özgürlüğünün Sınırları, Nihat Şad (çev.), Phoenix Yayınevi, Ankara.

Çebi M S (2003) İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi, Alternatif Yayınları, Ankara.

Çetin E (2007) Son Değişiklerle Basın Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Donay S (2009) Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Beta Yayınları, İstanbul.

Dönmezer S (1976) Basın ve Hukuku, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.

Gökçe O (2006) İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler, Siyasal Kitabevi, Ankara.

İçel K ve Ünver Y (2005) Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul.

Kaboğlu İ (2000) Düşünce Özgürlüğü, İnsan Hakları, YKY, İstanbul.

Keskin İ (2008) Yayın Yasakları, Adalet Derg, 30, Ocak, 30- 55.

Kocasakal Ü (2003) İfade Özgürlüğü ve Ceza Hukuku, Ceza Hukuku Derneği Yayınları, No:1.

Ongun C (2008) Yazılı ve Görsel Basın İçin Verilen Yayın Yasakları ve Koşulları, Terazi Hukuk Derg, 19, Mart, 205- 215.

Özek Ç (1978) Türk Basın Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul.

Özek Ç (1999) Basın Özgürlüğünden Bilgi- lenme Hakkına, Alfa Yayınları, İstanbul.